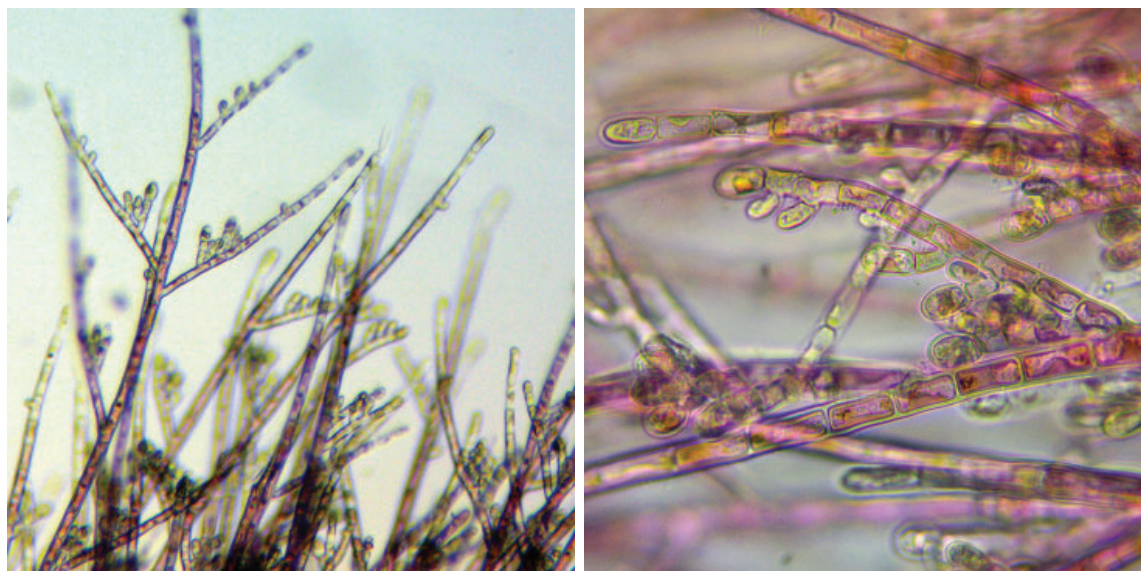

CS-VERSLAG – RIEN DE RUIJTER

Alweer een jaar voorbij. Een jaar met opnieuw veel leuke vondsten. Zo ook in dit laatste verslag van 2018 dat nu voor jullie ligt. Ik wil ook nu weer iedereen die de moeite nam om waarnemingen door te geven, hartelijk bedanken. Ook wil ik vragen aan diegenen die dit jaar wat minder of geen waarnemingen doorgaven om toch aan de CS-man te denken.

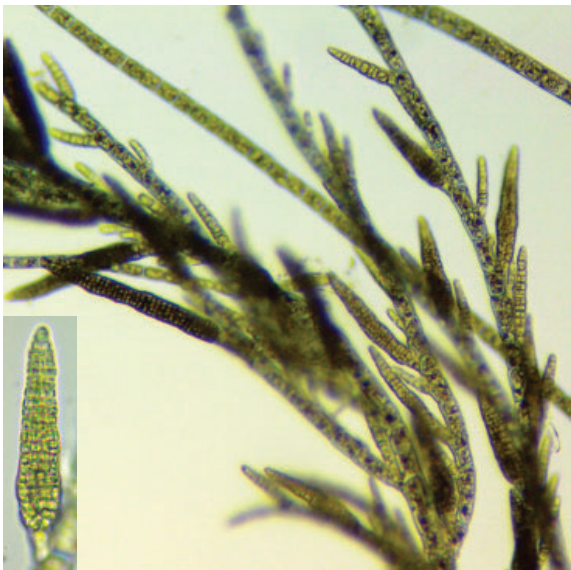
Dit verslag kwam tot stand door waarnemingen van: Mart Karremans, Peter Sjerp, Joop Verkuil, Marion Bilius, deelnemers KNNV excursie bij Petten, Kees Peeters, Hannie Kroonsberg, Carla Kemme, André Staal, SWG-groep regio Alkmaar, Robbert Jak, Arie Twigt, Huig Twigt, Maarten Twigt, SWG-groep WWN, Frank Perk, Herman en Ria Walvis en mijzelf.

WIJEREN

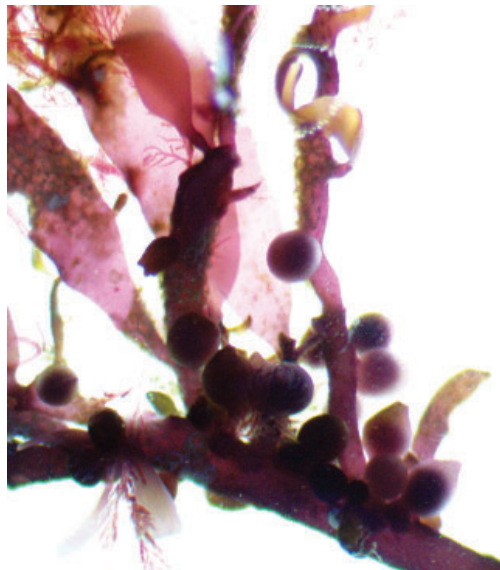
Frank Perk meldde een aantal wieren die hij vond op 03-03 tijdens een excursie van de SWG-groep WWN op de locatie Anna Friso. Zo vond hij van de groenwieren o.a. takwier *Cladophora rupestris* en van de bruinwieren *Ectocarpus siliculosus* (fig. 2). Van de roodwieren werden o.a. gevonden; *Acrochaetium nemalionis* (fig. 1), *Acrochaetium secundatum*, *Callithamnion tetragonum*, rood klauwwier *Cystoclonium purpureum*, *Gracilariopsis longissima*, lepeltjeswier *Phyllophora pseudoceranooides* (fig. 3) en *Porphyra linearis*.

Figuur 1. *Acrochaetium nemalionis* - links de plant (celdiameter: ca. 10 µm, cellengte ca. 30 µm), rechts een detail met monosporangia (foto's: Frank Perk).

Figuur 2. *Ectocarpus siliculosus*, met pluriloculaire sporangia (detail; foto: Frank Perk).

Figuur 3. *Phyllophora pseudoceranoides*, met cystocarpen (foto: Frank Perk).

Op 02-10 was ik bij Bergen aan Zee op het strand en liep richting Schoorl. Er lag veel wier en andere rommel op het strand. Bij paal 31 lag een grote berg wier op het strand die vastzat op een plastic boei met een lang stuk touw eraan. De boei bleek vol te zitten met hechtorganen van het grote bruinwier *Saccorhiza polyschides*. Van het wier zelf was niet veel over (fig. 4). Op een paar stelen groeiden nog wat roodwiertjes zoals *Ceramium ciliatum* en

Figuur 4. *Saccorhiza polyschides* - links het blad, rechts de gestekelde, bolvormige voeten (vasthechtingsorgaan) en de platte, riemachtige stelen (foto's: Rien de Ruijter).

Struikbuiswier *Melanothamnus (Polysiphonia) harveyi*. Deze laatste soort haalde ik ook van een aantal plastic emmers en bakjes, samen met rood horentjeswier *Ceramium virgatum*, saucijsjeswier *Scytosiphon lomentaria* en wijnrood korstwier *Hildenbrandia rubra*. Op de voetjes van riemwier *Himantalia elongata* die ik verzamelde zaten juveniele plantjes van de soorten *Plumaria plumosa*, bloedrode zeezuring *Delesseria sanguinea*, *Spermothamnion strictum*, *Callithamnion tetragonum*, *Gastroclonium ovatum*, *Lomentaria clavellosa*, veelvertakt pluimwier *Dasysiphonia japonica* en viltwier *Codium fragile*. Ook vond ik een veer die bijna geheel begroeid was met drietakkelig rooddonswier *Antithamnionella ternifolia* en *Hincksia granulosa*.

Ik kreeg ook een paar wiermeldingen van Mart Karremans van locaties in Zeeland. Zo vond hij op 12-09 op een ponton in de jachthaven van Yerseke *Antithamnion densum* (fig. 5) en op 18-08 vond hij daar *Antithamnion villosum* (fig. 6). Op 13-10 was hij bij de Brouwersdam (blokkendam strand N.) en verzamelde daar *Polysiphonia elongata* (fig. 7). Sas van Goes werd bezocht op 16-10 en daar werden *Dasya sessilis*, *Dasysiphonia japonica*, *Gracilaria vermiculophylla* (fig. 8) en *Nitophyllum stellato-corticatum* gevonden.

Figuur 5. *Antithamnion densum*, met tetrasporangia (foto: Mart Karremans).

Figuur 6. *Antithamnion villosum*, met tetrasporangia (foto: Mart Karremans).

Figuur 7. *Polysiphonia elongata* (foto: Mart Karremans).

Figuur 8. *Gracilaria vermiculophylla*, met cystocarpen; zie inzet voor een doorsnede daarvan (foto: Mart Karremans).

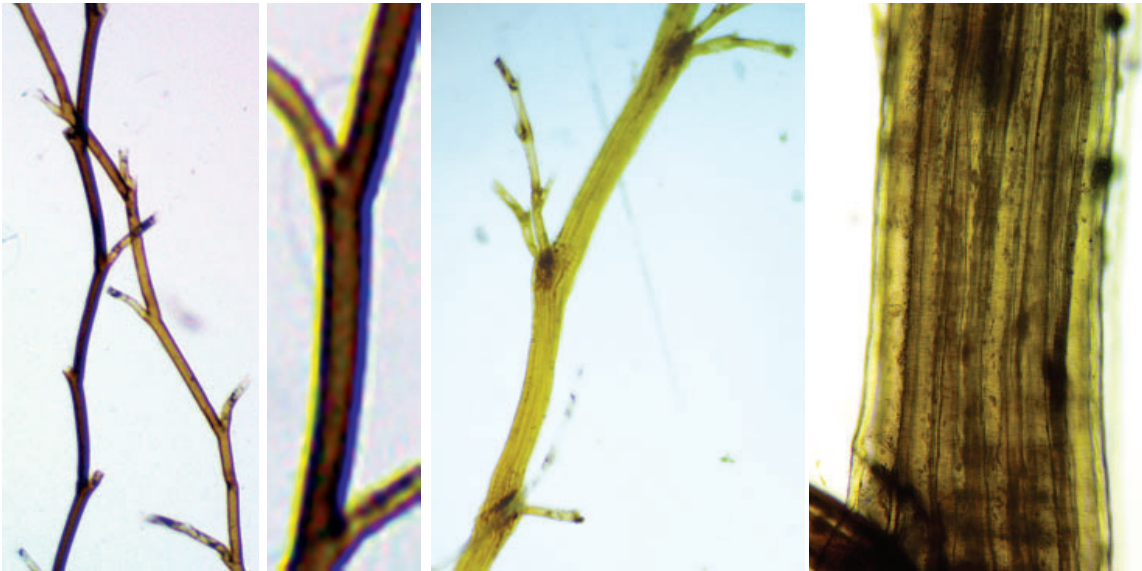
De riemwiervoetjes die gevonden werden tijdens een KNNV-excursie onder leiding van Trudy Kühne, bij Petten op 06-10, leverden ook een aantal leuke soorten op: *Antithamnion cruciatum*, *Lomentaria hakodatensis*, bloempjeswier *Halurus flosculosus*, *Cladophora hutchinsiae*, *Asparagopsis* spec. (*Falkenbergia*-fase), *Callithamnion tetragonum* en rendiergeweiwier *Osmundea pinnatifida*.

Op 07-10 was er een excursie in het kader van 'de week van de veldbiologie' op het strandwachtraject bij IJmuiden. In bossen bestaande uit verschillende hydropoliepen zaten ook bosjes roodwier, zoals puntig korstmoswier *Caulacanthus ustulatus*, rood horentjeswier *Ceramium virgatum*, *Ceramium* cf. *gaditanum* en struikbuiswier *Melanothamnus harveyi*. Veel van de wieren werden gedetermineerd door Herre Stegenga, waarvoor hartelijk dank.

HOLTEDIEREN

De excursie bij Anna Friso leverde ook twee waarnemingen op uit deze groep, namelijk groepjes zeecypres *Sertularia cupressina* en *Sertularia ellisii*.

Bij IJmuiden werden op 12-11 weer talloze bollen 'apenhaar' gezien. Meestal word er vanuit gegaan dat deze bollen grotendeels bestaan uit de hydropoliep *Obelia longissima* (lange zeedraad) met zijn donkere stelen (fig. 9). De bollen bestaan echter vaak voor het grootste gedeelte uit de hydropoliep *Obelia bidentata* (tweetandzeedraad) met zijn bleke stelen (fig. 10).

Figuur 9. Lange zeedraad *Obelia longissima*, opgebouwd uit een enkele buis (foto: Frank Perk).

Figuur 10. Tweetandzeedraad *Obelia bidentata*; rechts is duidelijk te zien dat de 'takken' zijn opgebouwd uit meerdere buizen (foto: Frank Perk).

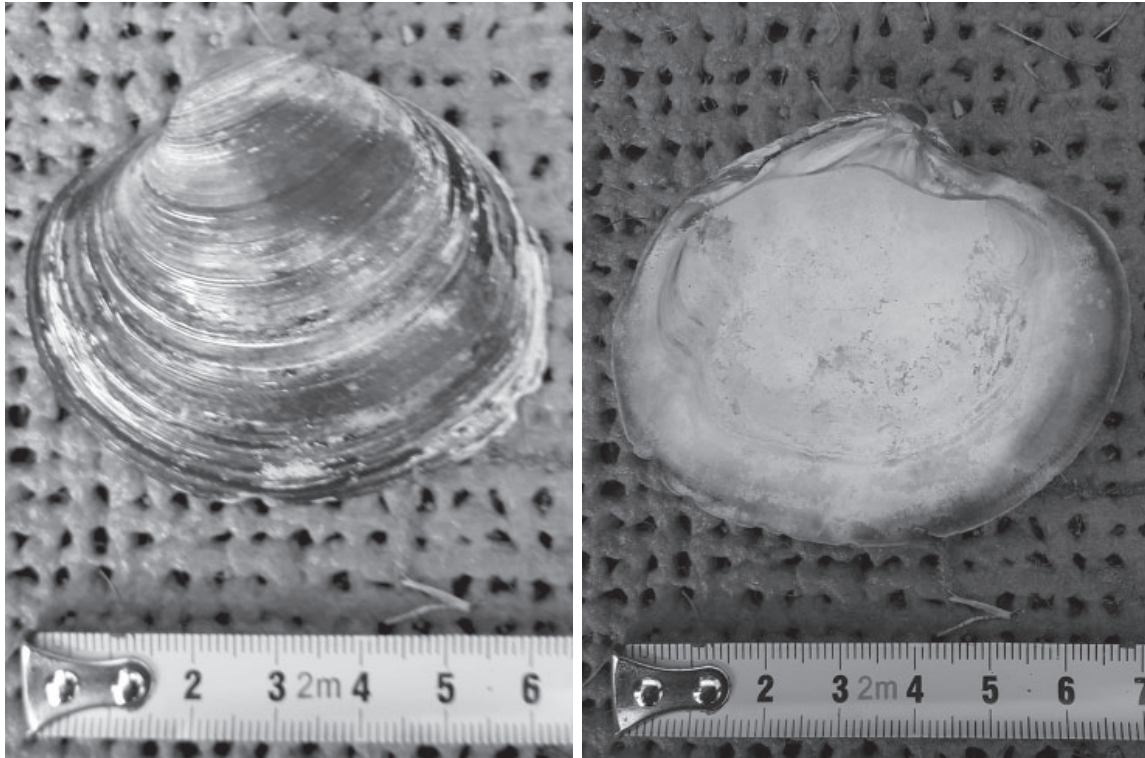
Er werd bij IJmuiden nog een derde soort zeedraad gevonden: geknoopte zeedraad *Obelia geniculata*, die voornamelijk op grotere bruinwieren gevonden wordt. De bodem van één van de plastic bakjes die ik verzamelde op 02-10 bij Bergen aan Zee zat vol met *Clytia hemisphaerica*.

WEEKDIEREN

In juni 2018 waren Herman en Ria Walvis op Ameland. Op het strand vonden zij o.a. 2x Noorse cirkelschelp *Lucinoma borealis*, 4x tere hartschelp *Acanthocardia paucicostata* (1x gaaf, 3x fragment) en 1x eierschelp *Gastrana fragilis*. Uit gruis kwam o.a. 5x melkwit traliedrijfhorentje *Alvania lactea*, 3x melkwit priemhorentje *Turbonilla lactea*, 3x spoelhoren *Acteon tornatilis*, 6x oubliehoren *Retusa obtusa* en 30x valse obliehoren *Cylichna cylindracea*.

Van André Staal kreeg ik een aantal meldingen uit het Waddengebied. Zo vond hij op 14-07 op de Engelmansplaat vijf klepjes en een doubletje van de tere dunschaal *Abra tenuis*. Op 25-07 verzamelde hij op de Oostpunt van Schiermonnikoog één klep van de geknobbelde hartschelp *Acanthocardia tuberculata*, twee kleppen van de gedoornde hartschelp *Acanthocardia echinata* en een linkerklep van de grote hartschelp *Acanthocardia aculeata*. Op 06-08 was hij weer op Engelmansplaat en vond toen de Noorse hartschelp *Laevicardium crassum* en een klep van de messchede *Solen marginatus*.

Kees Peeters en Hannie Kroonsberg waren de laatste twee weken van augustus op Terschelling. Daar vonden ze op 19-08, tussen de talloze kokertjes van het goudkammetje *Lagis koreni*, een eisnoer van de tepelhoren *Euspira catena*. Op 24-08 vond Hannie hoog op het strand, tussen paal 19 en het reddingshuisje, een klep van de artemisschelp *Dosinia exoleta* en een gave klep van de noordkromp *Arctica islandica* (fig. 11).

Figuur 11. Noordkromp *Arctica islandica* (foto's: Kees Peeters).

Op 30-08 raapte Kees een licht beschadigde slanke noordhoren *Colus gracilis* op bij paal 25. Samen met Carla Kemme doorzocht Kees op 31-08 wat fijn tweekleppigengruis bij paal 16 en haalde daar o.a. vijf dubbeltjeschelpen *Lucinella divaricata* uit.

Kees en Hannie waren aan het begin van dit jaar een paar zondagen achter elkaar op het strand bij Langevelderslag. Op 28-01 vonden ze een verse klep van de Noorse hartschelp *Laevicardium crassum*, doubletten van de otterschelp *Lutraria lutraria*, kleppen van o.a. de Amerikaanse boormossel *Petricola pholadiformis*, het zaagje *Donax vittatus*, de fuikhoren *Tritia (Nassarius) reticulatus* en kettingen van muiltjes *Crepidula fornicata* op grote tepelhorens *Euspira catena*. Ook raapte ze twee kleppen van de Bataafse

stroommossel *Unio crassus riparius* op. Van 04-02 waren geen bijzondere meldingen, maar op 11-02 werd er een doublet van de gedoornde hart-schelp *Acanthocardia echinata* gevonden, evenals twee schildjes van de gedoornde zee kat *Sepia orbignyana*.

Peter Sjerp stuurde een lijstje met waarnemingen van de afgelopen maanden, van het strand bij 's-Gravenzande. Wat nu volgt is een greep uit de opgestuurde meldingen. Op 17-07 vond hij 2x zwakgeribde olifantstand *Antalis vulgaris*, 6x trapgevel *Propebela turricula*, 1x penhoren *Turritella communis* en twee fossiele fragmenten van *Turritella incrassata*. Op 19-07 o.a. 1x asgrouwe tolhoren *Gibbula cineraria*, 1x witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* (13 mm) en 5x spoelhoren *Acteon tornatilis*. Op 21-07 vond hij 3x *Acteon tornatilis* en een fossiele klep van de geplooid zonnenschelp *Gari fervensis*, op 30-07 een vers doublet van een venusschelp *Chamelea striatula* en op 01-08 opnieuw 3x *Acteon tornatilis*, 1x witte wenteltrap *Epitonium Clathratulum* en een doublet van de melkwitte arkschelp *Striarca lactea*. Op 02-08 vond hij 3x wijde mantel *Aequipecten opercularis* en een zoetwaterneriet *Theodoxus fluviatilis* en op 05-08 een recent ogend ongevekt koffieboontje *Trivia arctica* en weer 4x *Acteon tornatilis*. Op 11-08 een vers doublet van de grote strandschelp *Maetra stultorum*, 2x wenteltrap *Epitonium clathrus*, 2x bonte mantel *Mimachlamys varia* (fossiel) en zes verse doubletten van de kokkel *Cerastoderma edule*. Tenslotte op 12-08 een fossiele stekelhoren *Ocenebra erinaceus* en een schaalhoeren *Patella vulgata*.

De SWG-groep regio Alkmaar was op 12-08 bij Petten op het strand en zij vonden daar naast de meer algemene soorten ook een fossiele klep van een bonte mantel *Mimachlamys varia*, een fragment van een klein tafelmesheft *Ensis minor* (deze soort wordt niet vaak meer gemeld), een beschadigd doublet van de kleine zwaardschede *Ensis ensis* en twee klepjes van de zandschelp *Mysia undata*.

Op het grote bruinwier *Saccorhiza polyschides* dat ik vond bij Bergen aan Zee op 02-10 zaten twee juveniele muiltjes *Crepidula fornicata* en elf juveniele doubletjes van de wijde mantel *Aequipecten opercularis*. Van dit wier nam ik ook een hechtorgaan mee om te drogen (wat niet gelukt is) en daarop zaten een paar zeepokjes (dacht ik). Tijdens het droogproces waren deze er echter afgevallen en wat bleek, het waren geen zeepokjes, maar vier kleine Chinese hoedjes *Calyptraea chinensis* (fig. 12). Van twee riemwiervoetjes haalde ik nog drie doubletjes van de gemarmerde streep-schelp *Modiolarca subpicta*.

Figuur 12. Chinese hoedjes *Calyptraea chinensis*
(foto: Rien de Ruijter).

Figuur 13. Zeetulp, *Megabalanus tintinnabulum* (foto: Kees Peeters).

KREEFTACHTIGEN

Een mooi exemplaar van een zeetulp *Megabalanus tintinnabulum* (fig. 13) werd gevonden bij Langevelderslag op 11-02 door Hannie Kroonsberg. Herman en Ria Walvis zagen in juni van dit jaar honderden helmkrabben *Corystes cassivelaunus* op het strand van Ameland.

Tijdens de excursie bij Den Helder (Lands End) van de SWG-groep regio Alkmaar op 09-09, onder leiding van Robbert Jak, werden enkele levende exemplaren gevonden

van o.a. de blaasjeskrab *Hemigrapsus sanguineus*, het porseleinkrabbetje *Pisidia longicornis*, het harig porseleinkrabbetje *Porcellana platycheles* en het harig spookkreeftje *Caprella imbricata* (fig. 14).

Figuur 14. Harig spookkreeftje *Caprella imbricata*
(foto: Knorhaan 61, oktober 2018).

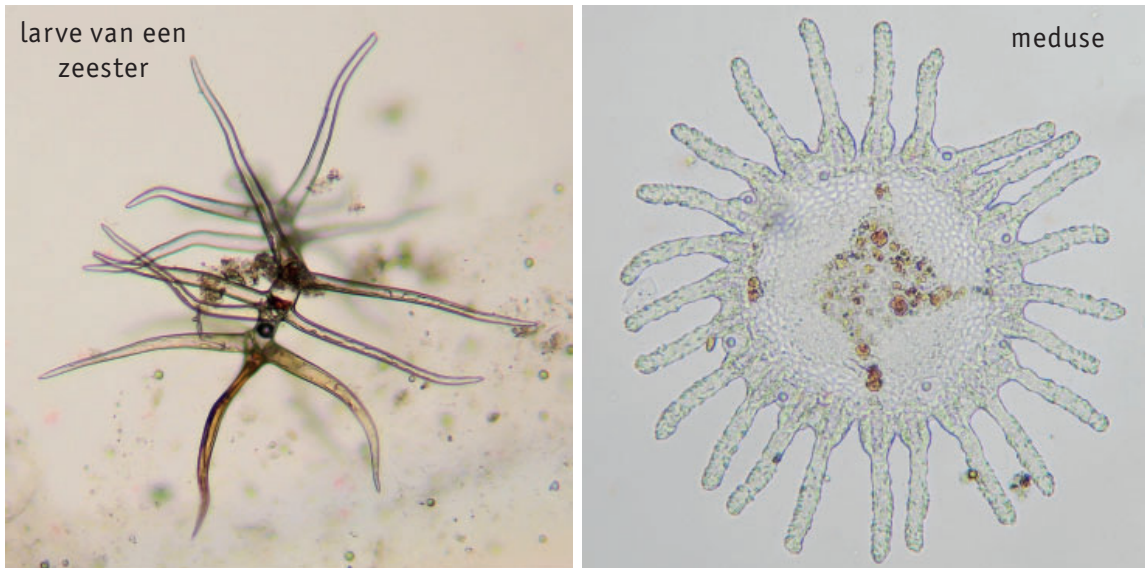
MOSDIERTJES

Op 02-10 lag er, zoals ik al meldde, veel rommel op het strand waaronder vele plastic voorwerpen. Daar werden de meeste van bekeken en als er iets op leek te groeien, werd het ook meegenomen. Zo vond ik de plastic steel van een kwast met daarop zeekantwerk *Conopeum reticulum* en *Callopora dumerilii*. Op de andere plastic voorwerpen zaten de soorten puimsteenmosdiertje *Cellepora pumicosa*, *Microporella ciliata*, wimpermosdiertje *Bicellariella ciliata*, *Membranipora tenuis*, onverwacht mosdiertje *Tricellaria inopinata*, *Chorizopora brongniartii*, harig mosdiertje *Electra pilosa*, *Tubulipora* cf. *liliacea* (wel paars van kleur maar geen gonozoïdenopeningen te zien), *Disporella hispida*, *Aetea truncata* (fig. 15), *Scruparia ambigua* en koehoornmosdiertje *Scruparia chelata*.

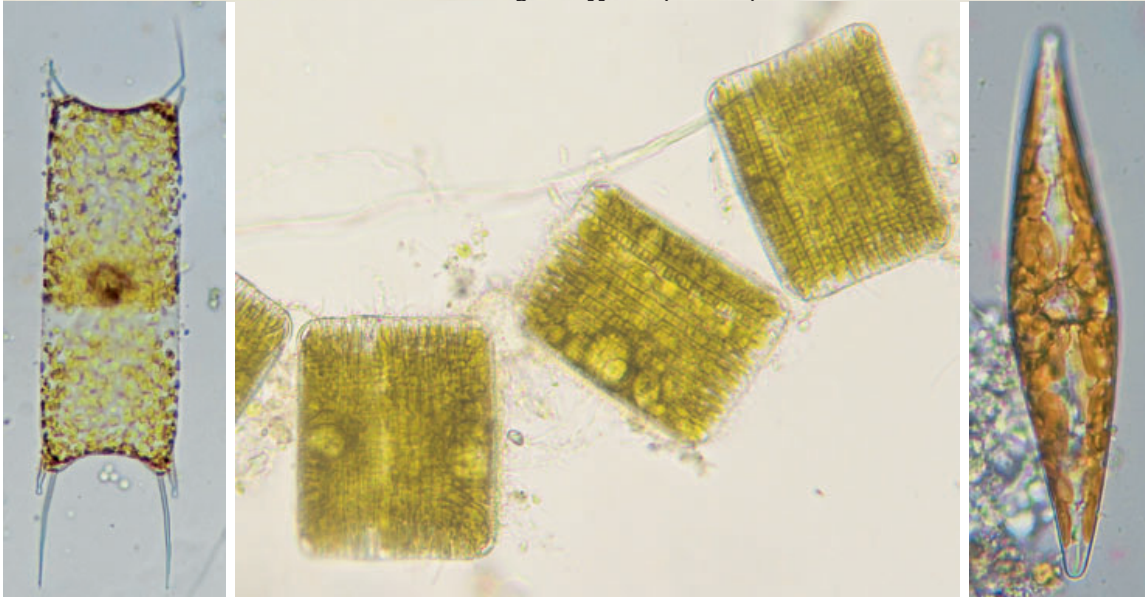
Deze laatste soort zat ook op een aantal riemwiervoetjes die ik meenam. Hierop zaten ook *Callopora lineata*, *Celleporina caliciformis*, *Celleporella hyalina* en *Watersipora subata*. Op de riemwiervoetjes die gevonden werden tijdens de KNNV excursie bij Petten op 06-10 vond ik naast een aantal hierboven genoemde soorten ook nog *Haplopoma graniferum*, *Schizoporella unicornis*, *Scrupocellaria reptans* en *Filicrisia geniculata*. Op een klep van een *Mya arenaria* die onder een bos blaaswier *Fucus vesiculosus* zat, groeide

Figuur 15. Het mosdiertje *Aetea truncata* (foto: Rien de Ruijter).

De kieselwieren *Odontella (Biddulphia) sinensis* (links), *Striatella unipunctata* (midden) en *Pleurosigma affine* (rechts).

Figuur 16. Verschillende objecten uit het plankton (foto's: Herman Walvis / Knorhaan 60/61).

naast heel veel kolonies *Tricellaria inopinata* ook een mooie kolonie *Cryptosula pallasiana* en een kleine kolonie van het neetmosdiertje *Amathia lendigera*. Op een stukje nylon touw zat *Turbicellepora avicularis*. Een dag later op 07-10 vonden we bij IJmuiden een bosje gorgelpijppoliep *Tubularia larynx* met daarop een kleine kolonie van het paars vogelkopmosdiertje *Bugula neritina*.

GEWERVELDEN

Kees Peeters meldde op 21-08 een harnasmannetje *Agonus cataphractus* van Terschelling, evenals drie eikapsels van de sterrog *Amblyraja radiata*. Tijdens de excursie bij Petten op 06-10 werd er een eikapsel gevonden van de gevlekte rog *Raja montagui*.

Arie Twigt was op 27-10, samen met zijn broers Huig en Maarten, op het strand bij Katwijk en ze vonden daar ook een eikapsel van de gevlekte rog *Raja montagui* en één van de blonde rog *Raja brachyura*.

Joop Verkuil en Marion Bilius gaven op 10-10 een kor-les aan een school, op het strand voor de boulevard van Katwijk. Ze vingden vrij veel garnalen *Crangon crangon*, veel (ruim 100) jonge haring/sprot *Clupea harengus/Sprattus sprattus*, 5x schol *Pleuronectes platessa*, 1x tong-schar *Microstomus kitt*, 25x griet *Scophthalmus rhombus*, 6x zeebaars *Dicentrarchus labrax*, 4x kleine zeenaald *Syngnathus rostellatus*, 5x dikkopje *Pomatoschistus minutus* en 1x vijfdradige meun *Ciliata mustela*.

Dan een waarneming van een niet aangespoeld dier, namelijk de Bultrug *Megaptera novaeangliae*. Arie Twigt zag hem op 09-11 zwemmen voor de kust bij Wassenaar.

DIVERSEN

Als Herman Walvis meegaat met een excursie van de SWG-groep regio Alkmaar zoekt hij niet alleen naar schelpen, maar gaan er ook andere zaken mee naar huis. Op 15-04 nam hij wat materiaal mee en maakte hij mooie foto's van plankton (fig. 16 en 17).

Adres CS-man: rien-tien@ziggo.nl

Figuur 17. *Vorticella*, een klokdiertje (protozoa) (foto: Herman Walvis / Knorhaan 60).